COLM TÓIBÍN

MAGICIANUL

LIBRIS We know books

Traducere din engleză și note de
MIHNEA GAFIȚA

HUMANITAS
fiction

Capitolul 1

Lübeck, 1891

LIBRIS We know books

Mama lui a stat și așteptat sus, câtă vreme servitorii luau paltoanele, fularele și pălăriile de la toți musafirii. Până după ce toată lumea fusese poftită în salonul de primire, Julia Mann a rămas în camera ei. Thomas și fratele lui mai mare, Heinrich, și surorile lor, Lula și Carla, urmăreau tot ce se întâmpla de la palierul primului etaj. Știau că mama lor avea să-și facă apariția, cât de curând. Heinrich a simțit nevoia s-o prevină pe Carla să tacă mâlc, altfel ar fi fost cu toții trimiși urgent la culcare și-ar fi ratat momentul. Viktor, fratele lor cel mai mic, dormea deja, într-o cameră de mai sus.

Julia, cu părul strâns bine la spate cu agrafe și legat cu o panglică multicoloră, a ieșit din camera ei. Purta o rochie albă, iar pantofii negri, special comandați de pe insula Mallorca, erau la fel de simpli precum încălțările unei dansatoare.

Li s-a alăturat celor adunați, cu aerul că nu avea nici un chef, lăsând impresia că până adineauri fusese numai ea, cu gândurile ei, într-un loc mult mai interesant decât Lübeckul atât de festiv.

Julia își făcuse un obicei ca, după ce intra în salonul de primire, să se uite de jur-împrejur, să descopere, printre musafiri, câte o persoană – un bărbat, de obicei –, pe câte cineva care ieșea în evidență, cum ar fi fost *Herr* Kellinghusen, care nu era nici tânăr, nici bătrân, ori Franz Cadovius, care-și moștenise privirea crucișă de la maică-sa, ori judecătorul August Leverkühn, cu buzele lui subțiri și mustața luată din foarfeci –, iar apoi asupra bărbatului respectiv își concentra toată atenția.

Felul ei de-a fi provenea din atmosfera de străinism și fragilitate, care o înconjura mereu, cu atâta farmec.[1]

Și se citea gentileţea în ochii ei, care clipeau des, când își întreba interlocutorul despre munca lui, despre familie și despre ce planuri își făcuse pentru vară, după care, dacă tot venise vorba de vară, voia să afle de la el cât de confortabile erau, dacă erau, diversele hoteluri din Travemünde; apoi, îl întreba despre marile hoteluri din locuri îndepărtate, precum Trouville sau Collioure, sau din cine știe ce stațiune de la țărmul Adriaticii.

Ei, și nu trecea mult până să pună și o întrebare tulburătoare. Voia să afle ce credea partenerul ei de dialog despre cutare femeie normală și respectabilă din grupul comun de cunoștințe. Sugera, prin felul în care punea întrebarea, că viața particulară a femeii respective ar fi constituit, cumva, subiect de controversă și speculație printre burghezii din oraș. Tânăra *Frau* Stavenhitter, sau, eventual, *Frau* Mackenthun, sau chiar bătrâna *Fräulein* – domnișoara – Distelmann. Sau vreo altă persoană, încă și mai obscură și retrasă. Iar când musafirul ei, stupefiat, insista că nu avea nimic de spus despre acea femeie, decât de bine, ba chiar că nu avea nimic altceva de transmis în legătură cu ea decât lucrurile cele mai obișnuite, mama lui Thomas exprima și ea ideea că persoana care făcea obiectul discuției din acel moment era, în opinia ei bine chibzuită, o ființă minunată, pur și simplu încântătoare, și că Lübeckul era mai mult decât norocos, având o asemenea femeie printre cetățenii săi. Și era ceva ce spunea ca pe o revelație, care ar fi trebuit să rămână confidențială pentru moment – ceva ce nu i se spusese nici măcar soțului ei, senatorului.

În chiar ziua următoare, se și ducea vestea comportamentului mamei lor și se afla pe cine singularizase în comentariile ei, până când Heinrich și Thomas aflau și ei aceleași lucruri de la colegii de școală, de parcă totul ar fi fost o piesă foarte modernă, proaspăt sosită de la Hamburg și care fusese pusă în scenă în salonul casei lor.

1. Júlia da Silva Bruhns (1851–1923), soția comerciantului de grâne și politicianului Thomas Johann Heinrich Mann (1840–1891), era și ea scriitoare, având origini germane și braziliene.

Serile, dacă senatorul era plecat la vreo întâlnire, sau dacă ei doi, Thomas și Heinrich, după ce-și terminaseră exercițiile de vioară și-și luaseră cina, se puneau în ținutele de culcare, mama lor le povestea despre țara ei de origine, Brazilia, și le spunea că era o țară atât de mare, încât nimeni nu știa precis câți locuitori avea, sau cum arătau acei locuitori, sau ce limbi vorbeau – că era o țară de multe, *multe* ori mai vastă decât Germania, în care nu era niciodată iarnă, nimic nu înghețа, și nici nu era foarte frig, o țară în care un singur fluviu, Amazonul, era de peste zece ori mai lung decât Rinul și de zece ori mai lat, cu multe râuri mai mici, care se vărsau în el, pe care ai fi putut ajunge până în străfundurile pădurii ai cărei copaci erau mai înalți decât oricare alți copaci, de oriunde în lume – iar în acele păduri trăiau niște oameni pe care nu i-a văzut niciodată nimeni, și nici nu avea cum să-i vadă vreodată cineva, pentru că-și cunoșteau pădurile cum nimeni altcineva nu le cunoaște, și se puteau ascunde oricând ar fi sosit în lumea lor vreun intrus ori cineva din afară.

— Povestește-ne cum era cu stelele, zicea Heinrich.

— Casa noastră, din orașul Paraty, era chiar la malul apei, răspundea Julia. Ba mai mult, aproape că făcea parte din apă, ca o barcă. Iar când se lăsa noaptea, și puteam să vedem stelele, ni se păreau atât de strălucitoare și de joase pe cer. Aici, în nord, stelele sunt undeva sus, și-atât de distante... În Brazilia, sunt la fel de vizibile noaptea cum e soarele ziua. Sunt ca niște sori mici fiecare, clipind, și-atât de apropiate de noi – mai ales de aceia dintre noi care locuiam lângă apă. Mama mea spunea că puteai, uneori, citi o carte în camerele de la etaj, noaptea, pentru că lumina stelelor, care se răsfrângea în apă, era foarte limpede. Și nu puteai dormi fără să închizi bine obloanele, ca să nu-ți intre în cameră toată acea strălucire. Când eram eu mică, de vârsta surorilor voastre, credeam, realmente, că peste tot în lume era la fel. În prima mea noapte petrecută aici, la Lübeck, am fost de-a dreptul năucită când mi-am dat seama că nu vedeam stelele. Erau acoperite de nori.

— Povestește-ne despre vapor.

— E cazul să vă culcați.

— Spune-ne povestea cu zahărul.

— Dar știi povestea cu zahărul, Tommy.

— Măcar o părticică din ea?

— Of... Tot marțipanul care se face la Lübeck folosește zahăr care provine din Brazilia. Așa cum Lübeckul e celebru pentru marțipan, Brazilia e celebră pentru zahăr. Așa că, atunci când oamenii de bine din Lübeck și copiii lor își mănâncă porțiile de marțipan, în ajunul Crăciunului, nici nu știu că mănâncă, de fapt, o mică parte din Brazilia. Mănâncă zahăr adus de peste mări numai pentru ei.

— De ce nu ne facem și noi zahărul nostru?

— Ei, asta va trebui să-l întrebați pe tatăl vostru.

Mulți ani mai târziu, Thomas își punea întrebarea dacă decizia tatălui său de a se căsători cu Julia da Silva Bruhns – despre a cărei mamă se vorbea că i-ar fi curs prin vene sânge de indieni sud-americani –, și nu cu fata cuprinsă de apatie a vreunuia dintre magnații locali ai transportului maritim, sau a vreuneia dintre vechile familii de comercianți și bancheri, nu cumva reprezentase începutul declinului propriei familii Mann și dovada că setea de stranietate copioasă penetrase adânc spiritul acesteia, care până atunci nu se arătase tentată decât de ce era îndreptățit și de ce cu siguranță avea să aducă beneficii constante.

La Lübeck, oamenii și-o aminteau pe Julia ca pe o fetiță care sosise cu sora și cu cei trei frați după ce mama lor murise. Fuseseră luați în grijă, cu toții, de un unchi, și nu știau, când își făcuseră apariția în oraș pentru prima dată, nici o boabă de germană. Fuseseră priviți cu suspiciune de figuri precum bătrâna *Frau* Overbeck, recunoscută pentru adeziunea-i fermă la practicile Bisericii Reformate, care zicea: „I-am văzut pe-acei copii închinându-se, când au trecut, într-o zi, prin față pe la *Marienkirche*. Poate c-o fi necesar să facem comerț cu Brazilia, dar eu n-am auzit de vreun precedent, ca un burghez din Lübeck să se căsătorească, așa, cu o braziliancă – nimic de felul ăsta."

Julia, care nu avea decât șaptesprezece ani la vremea măritișului, a dat naștere la cinci copii, care s-au purtat mereu cu toată demnitatea cerută progeniturilor unui senator, la care s-au adăugat o mândrie și o conștiință de sine, și ceva ce ținea, mai degrabă,

de afișare, cum Lübeckul nu mai cunoscuse până atunci – iar *Frau* Overbeck și cercul ei sperau să nu devină vreo modă, cumva.

Dată fiindu-i decizia de a se căsători în afara uzanțelor, senatorul, care avea unsprezece ani în plus față de soția sa, era privit cu o anume teamă plină de respect, ca și cum ar fi început să investească în picturi italienești sau în obiecte rare de majolică, pe care le-ar fi achiziționat pentru a-și satisface anumite gusturi până atunci ținute în frâu de senatorul însuși sau de predecesorii lui.

Duminica, înainte să plece cu toții la biserică, tatăl își cerceta copiii cu atenție, în timp ce mama lor îi făcea să întârzie pe toți, rămânând la etaj, în propria garderobă, unde încerca pălării și-și tot schimba încălțările. Heinrich și Thomas aveau de dat un exemplu pozitiv, păstrând pe chip o mină gravă, în timp ce Lula și Carla nu aveau altceva de făcut decât să stea liniștite.

Până când s-a născut și Viktor, Julia nu mai era chiar atât de atentă la strictețile impuse de soțul ei. Îi plăcea ca fetele ei să poarte funde și ciorapi colorați, și nu avea obiecții ca băieții să-și lase părul mai lung și să se comporte cu ceva mai multă latitudine.

Julia se îmbrăca elegant pentru biserică, purtând adesea o singură culoare – câte un gri, de exemplu, sau câte un bleumarin, cu ciorapii și pantofii potriviți la culoare, și având, ca unic semn de largheță coloristică, o eventuală panglică roșie sau galbenă la pălărie. Soțul ei era cunoscut pentru precizia croielilor pe care i le făcea croitorul său de la Hamburg și pentru aparițiile vestimentare impecabile. Senatorul își schimba cămașa în fiecare zi, chiar și de două ori pe zi, uneori, și deținea o vastă garderobă. Mustața și-o aranja după moda franțuzească. Pretențios cum era, întruchipa firma propriei familii în toată soliditatea ei, expresie a unui secol întreg de excelență civică; dar, prin luxul garderobei sale, își exprima viziunea potrivit căreia să fii un Mann la Lübeck însemna mai mult decât numai bani sau forță comercială – sugera nu numai sobrietate, dar și un simț al stilului bine gândit.

Ceea ce-l îngrozea, în scurta deplasare dintre casa familiei Mann, de pe strada Beckergrube, și Marienkirche, era că Julia, de multe ori, saluta diverse persoane, strigându-le pe nume, cu bună-dispoziție și fără nici o reținere, iar așa ceva nu se mai făcuse

niciodată până atunci duminica, în toată istoria Lübeckului – convingându-le și mai tare pe *Frau* Overbeck și pe fiica ei nemăritată că *Frau* Mann rămăsese, cel puțin în sufletul ei, la fel de catolică.

— Îi place să bată la ochi și să se prostească, iar asta e semnul clar al oricărui catolic, zicea *Frau* Overbeck. Și mai are panglica aia de la pălărie – curată frivolitate!

La Marienkirche, în interiorul bisericii propriu-zise a Mariei, unde familia lărgită se aduna la un loc, toată lumea observa cât de palidă era Julia și cât de ciudat de ademenitoare se dovedea paloarea ei în contrast cu părul castaniu bogat și cu ochii misterioși, care-l țintuiau pe predicator, dându-i chipului ei o mină de luare în derâdere numai pe jumătate voalată, cu totul străină de seriozitatea cu care familia soțului și prietenii lor tratau ceremoniile religioase.

Thomas își dădea seama că tatălui său nu-i plăcea deloc să audă vorbindu-se de copilăria braziliană a soției lui, mai ales atunci când erau prezente și fetele. Tatălui, în schimb, îi plăcea când el, Thomas, îl ruga să-i vorbească despre vechiul Lübeck și să-i explice cum crescuse firma lor de familie, de la începuturile ei modeste, de la Rostock. De asemenea, tatăl părea să găsească un motiv de mulțumire în faptul că Thomas, oprindu-se la el la birou, când se întorcea spre casă de la școală, stătea și-l asculta vorbindu-i despre vapoare, și antrepozite, și parteneri bancari, și scheme de asigurări – după care, mai târziu, își amintea ce i se spusese.

Chiar și veri îndepărtați ajunseseră să creadă că, în timp ce Heinrich era un visător și un rebel, ca mama lui, și era prins adeseori citind cărți, tânărul Thomas, având o conduită prevăzătoare și gravă, era cel care avea să ducă firma de familie în secolul următor.

Când fetele au mai crescut și ele, toți copiii se adunau în garderoba mamei lor, dacă tatăl era plecat fie la club, fie la vreo întâlnire, și acolo Julia își relua poveștile despre Brazilia, vorbindu-le despre albeața veșmintelor pe care oamenii le purtau acolo, despre cât de mult se spăla, pentru ca toată lumea să arate

LIBRIS We know books

într-un fel anume, frumos, bărbații la fel de mult ca și femeile, negrii la fel de mult ca și albii.

— Nu era ca la Lübeck, zicea mama lor. Nimeni nu simțea nevoia să fie solemn. Alde *Frau* Overbeck, care să-și țuguie buzele, acolo nu exista. Nu găseai ca familia Esskuchen, veșnic în doliu. La Paraty, dacă vedeai undeva trei persoane, una vorbea, și celelalte două râdeau. Și toate erau îmbrăcate în alb.

— Râdeau de vreo glumă? voia să știe Heinrich.

— Râdeau, și atât. Cu asta se ocupau ele.

— Dar de ce anume râdeau?

— Dragul meu, nu știu. Dar asta făceau. Noaptea, parcă și acum le mai aud râsetele, uneori. Îmi ajung la urechi odată cu vântul.

— Putem să mergem și noi în Brazilia? întreba Lula.

— Nu cred că tatăl vostru vrea să mergeți în Brazilia, îi răspundea Julia.

— Dar când vom fi mai mari? întreba Heinrich.

— Nu putem ști ce se va întâmpla după ce creștem, îi spunea mama lui. Poate că veți fi capabili să mergeți oriunde, când veți fi mari. Oriunde!

— Eu aș vrea să rămân la Lübeck, zicea Thomas.

— Tatăl tău se va bucura s-audă așa ceva, îi dădea replica Julia.

Thomas trăia într-o lume a propriilor visuri, mai mult decât fratele său Heinrich, mai mult decât mama și decât surorile lui. Chiar și discuțiile cu tatăl său despre antrepozite nu erau decât aspecte colaterale dintr-o lume imaginară, care adesea îl includea și pe el însuși în chip de zeu grec, sau de personaj dintr-o istorioară pentru copii, sau pe femeia din tabloul în ulei așezat de tatăl său în casa scării, care avea o expresie a feței înfocată, nerăbdătoare, plină de așteptare. Câteodată, nu era sigur dacă nu cumva el era, de fapt, mai mare decât Heinrich, și mai puternic, dacă nu mergea în fiecare zi cu tatăl său la birou ca un egal, sau dacă nu era el Matilde, slujnica mamei lui, care-i ținea garderoba în ordine, având grijă ca pantofii să stea laolaltă perechi-perechi, și ca sticlele de parfum să nu se golească niciodată, și ca lucrurile ei

secrete să rămână în sertarele corecte, unde ochii lui scormonitori nu ajungeau.

LIBRIS We know books

Când îi auzea pe ceilalți spunând că el era cel care avea să strălucească în lumea afacerilor, când vizitatorii rămâneau impresionați de faptul că el știa când urmau să sosească diversele încărcături și numele vapoarelor și ale porturilor din depărtări, aproape că se cutremura la gândul că oamenii aceia, dacă ar fi știut cine era el cu adevărat, l-ar fi privit cu totul altfel. Dacă ar fi reușit să vadă în mintea lui și să priceapă cât de mult își îngăduia noaptea, ba chiar și în timpul zilei, să devină femeia din tabloul de pe casa sării, cu toate dorințele ei aprige, sau cineva care străbătea câmpia cu o sabie sau cu vreun cântec, toți ar fi clătinat din capete, uimiți de istețimea cu care-i păcălise, de șiretenia cu care obținuse aprobarea tatălui său, de ce impostor, ce șarlatan putea fi și de cât de puțin ar fi trebuit să se încreadă oricine în el.

Heinrich, bineînțeles, îl știa foarte bine, era destul de conștient de lumea de vis a fratelui mai mic pentru a-și da seama că aceea o depășea pe a lui însuși ca posibilități și anvergură, dar și că – așa cum adesea îl avertiza –, cu cât își amplifica Thomas mai mult capacitatea de disimulare, cu atât sporea pericolul să fie descoperit. Spre deosebire de fratele lui, Heinrich li se înfățișa celorlalți din familie fără ascunzișuri. Pe măsură ce avansa în adolescență, fascinația lui față de Heine și Goethe, de Bourget și Maupassant era la fel de transparentă cum îi era indiferența față de vapoare și antrepozite. Acestea din urmă i se păreau plictisitoare, și, oricât de mult ar fi fost admonestat, nimic nu-l împiedica să-i sublinieze tatălui său că nu voia să aibă absolut nici o legătură cu afacerile familiei.

— Te-am văzut, la masa de prânz, cum te dădeai drept un mic om de afaceri, îi spunea lui Thomas. Cu toții s-au lăsat păcăliți, mai puțin eu. Când ai de gând să le dai de înțeles că doar te prefaci?

— Nu mă prefac.

— Nu crezi nici o iotă din ce spui.

Heinrich își educase un fel de a se disocia cu desăvârșire de principalele preocupări ale familiei, drept care și tatăl său ajunsese la concluzia că era cazul să-l lase în pace, concentrându-se, în

schimb, pe corectarea unor mici deficiențe la nivelul manierelor sau al înfățișării la cel de-al doilea fiu al său și la cele două fiice. Mama lui s-a străduit să-i trezească lui Heinrich interesul pentru muzică, dar el n-a vrut nici măcar să încerce să cânte la pian sau la vioară.

LIBRIS We know books

Heinrich ar fi ajuns – așa gândea Thomas – cu totul detașat de familie, dacă nu ar fi resimțit un devotament atât de intens față de sora lui Carla. Zece ani erau diferență între el și ea, drept care Heinrich se purta cu ea mai degrabă ca un tată, nu ca un frate. Pe vremea când ea era bebeluș, el o purta în brațe prin casă. Apoi, când mai crescuse, o învățase jocuri de cărți și se deda, împreună cu ea, la o variantă blândă a jocului de-a v-ați ascunselea, pe care numai ei doi o practicau.

Afecțiunea lui față de Carla îi încuraja pe alții să-i admire blândețea și considerația. Cu toate că avea prieteni și activități băiețești, cu care să-și umple timpul, Heinrich răspundea cu tandrețe la cerințele Carlei. Dacă Lula se arăta geloasă pe atenția primită de sora ei, Heinrich o includea și pe ea, numai că fetița se plictisea repede, fiindcă sora ei și fratele mai mare păreau să aibă un fel anume de a comunica între ei și-a se distra unul pe altul.

— Heinrich e foarte amabil, zicea un văr. Dacă ar fi și el ceva mai practic, viitorul familiei ar fi asigurat.

— Să nu-l uităm pe Tommy, zicea mătușa Elisabeth, întorcându-se către Thomas. El va duce firma în secolul XX. Nu-i așa planul vostru?

Thomas îi zâmbea cât putea el de frumos, nu fără să remarce nota de ironie din glasul ei.

Deși se credea că recalcitranța lui provenea de pe partea ei de familie, Heinrich, pe măsură ce creștea, s-a plictisit din ce în ce mai tare de poveștile mamei lui, și nici nu părea să-i fi moștenit spiritul fragil, atracția față de raritate și excelență. Curios lucru, dar, deși tot vorbea despre poezie, artă și călătorii, Heinrich, cu aerul său de franchețe și determinare, devenea, parcă în ciuda sieși, un adevărat și autentic Mann. Ba chiar, când era văzut mergând prin Lübeck, mătușa Elisabeth observa cu plăcere cât

de mult semăna cu bunicul, Johann Siegmund Mann[1], cum avea pasul apăsat, pe care ea îl asocia cu Lübeckul vechi, precum și tonul greoi din partea de familie a tatălui său. Mare păcat că-i lipsea orice entuziasm în materie de comerț.

LIDUS | We know books

Era limpede, pentru Thomas, că afacerea urma să-i revină lui în administrare, cu timpul, mai degrabă decât fratelui mai mare, Heinrich, și că locuința care le aparținuse bunicilor săi avea să ajungă, în ultimă instanță, pe mâna lui. S-a gândit c-ar fi putut s-o umple cu cărți. Parcă și vedea cum ar fi reamenajat camerele de sus și cum ar fi mutat birourile în altă clădire. Ar fi comandat cărți de la Hamburg, așa cum tatăl său își comanda hainele, sau de și mai departe, poate chiar din Franța, dacă reușea să învețe franțuzește, sau de la Londra, când ar fi ajuns la o engleză mai fluentă. Ar fi locuit la Lübeck, așa cum nimeni, până la el, nu mai locuise, având o afacere pe care ar fi consolidat-o suficient, cât să nu fie altceva decât o modalitate prin care să-și finanțeze alte preocupări. Se gândea că i-ar fi plăcut o soție franțuzoaică – ar fi adăugat strălucire în viața lor.

Și-o închipuia pe mama lui venind să-i viziteze în casa de pe Mengstrasse, după ce el și soția lui ar fi amenajat-o, și admirând ce și cum făcuseră, noul pian pe care și-l cumpăraseră, picturile de la Paris, mobila franțuzească.

Heinrich, după ce se mai înălțase, i-a dat de înțeles lui Thomas, pe un ton ceva mai apăsat, că eforturile fratelui său mai mic de a se comporta ca un Mann erau încă o afectare, o poză a cărei falsitate era tot mai vizibilă, de vreme ce Thomas citea din ce în ce mai multă poezie, ce nu mai reușea să-și mențină secret entuziasmul în materie de cultură, ce se lăsa, când și când, acompaniat de mama lui la pianul *Bechstein* din salon, el însuși cântând la vioară.

Timpul a trecut, și eforturile lui Thomas de a se preface interesat de vapoare și comerț s-au dovedit din ce în ce mai goale de conținut. În comparație cu Heinrich, care-și demonstra tot mai

1. Johann Siegmund Mann Jr. (1797–1863) era fiul negustorului Johann Siegmund Mann (1761–1848), care a mutat firma familiei de la Rostock la Lübeck și a avut șapte copii din două căsătorii.